

13.00.04 / Р.Р. Девлетов. – Симферополь, 2012. – 376 с.

4. Инполитова Н.В. Взаимосвязь понятий “методология” и “методологический подход” // Н.В. Инполитова [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/journal/n/vestnik->

yuzhno-uralskogo-gosudarstvennogo-universiteta-seriya-obrazovanie-pedagogicheskie-nauki

5. Кузьмин В.П. Исторические предпосылки и гносеологические основания системного подхода // В.П. Кузьмин // Психологический журнал. – 1992. – № 13. – С. 3 – 14.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2015

УДК 377.035

Інна Коваль, аспірант кафедри хімії, екології та методики їх навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ПРАВОВА АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У статті досліджено правову активність студентів педагогічного коледжу як усвідомленість ними позитивної значущості права в цілому і прав людини зокрема. Встановлено, що правова активність є свідомою правомірною діяльністю студентів, яка спрямована на ефективне використання покладених обов'язків, реалізацію державних, суспільних чи особистих інтересів, які охороняються законом.

Ключові слова: правове виховання, правова активність, педагогічний коледж, правова поведінка, правова діяльність.

Літ. 9.

Інна Коваль, аспірант кафедри хімії, екології та методики їх навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ПРАВОВАЯ АКТИВНОСТЬ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА

В статье исследована правовая активность студентов педагогического колледжа как осознанность ими положительной значимости права в целом и прав человека в частности. Установлено, что правовая активность является сознательной правомерной деятельностью студентов, направленная на эффективное использование возложенных обязанностей, реализацию государственных, общественных или личных интересов, которые охраняются законом.

Ключевые слова: правовое воспитание, правовая активность, педагогический колледж, правовое поведение, правовая деятельность.

Inna Koval, Postgraduate Student Chemistry, Ecology and Methods of Teaching Department
Uman State Pedagogical University by P. Tychna

LEGALACTIVITY OF TEACHERS TRAINING COLLEGE STUDENTS

The article deals with the legal activity of Teachers training collage students as their awareness of the importance of positive law in general and human rights in particular. It was established that the legal activity is conscious lawful activities of students, which is aimed at efficient use of assigned duties, implementation of state, public or private interests protected by law.

Keywords: legal education, legal activity, Teachers training college, legal behavior, legal activity.

Актуальність дослідження. При дослідженні правової активності ми виходимо з того, що правова активність у “широкому” сенсі може бути визначена як цілеспрямована діяльність усіх суб’єктів правовідносин, що здійснюється для реалізації прав і законних інтересів останніх. Відповідно до такого поняття правової активності нею можуть володіти і такі суб’єкти правовідносин, як громадські інституції (наприклад, коли звертаються до суду за реалізацією своїх прав) і держава. Що стосується правової активності у “вужькому” розумінні, то

йдеться насамперед про правову активність осіб та їх груп, засновану на усвідомленні ними позитивної значущості права в цілому і прав людини зокрема. У цьому контексті правова активність студентів педагогічного коледжу є певною мірою соціальною метою, оскільки ґрунтується не тільки на ціннісному сприйнятті права та його окремих виявах, а й на співвіднесенні приватних інтересів між собою, а також із загальносуспільним інтересом.

Питання правової активності та прав людини у громадянському суспільстві аналізують такі українські і зарубіжні науковці, як Е. Арато,

В. Безродна, М. Козюбра, Дж. Коен, В. Нікітін, О. Петришин, Н. Рулан, М. Смоленский, М. Цимбалюк та ін.

Формування цілей статті (постановка проблеми). Проблемою правової активності студентів педагогічного коледжу є сьогодні найважливішою педагогічною проблемою, що потребує серйозного вивчення та вирішення. Науковці під правовою активністю розуміють позитивну, ініціативну, корисну для суспільства і схвалену державою діяльність людини у правовій сфері, що виступає вищою формою правомірної поведінки. Категорія “правова активність”, як зазначає О. Куціпак, вводиться для позначення діяльності громадян, громадських об’єднань у сфері правового регулювання на відміну від діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [2, 736].

М. Лаварсланова розглядає правову активність як свідому, правомірну діяльність громадян та організацій, що спрямована на ефективне використання покладених обов’язків, реалізацію державних, суспільних чи особистих інтересів, які охороняються законом [3, 64].

Метою статті є дослідження правової активності студентів педагогічного коледжу як їх свідомої правомірної діяльності студентів, яка спрямована на ефективне використання покладених обов’язків, реалізацію державних, суспільних або ж особистих інтересів, що охороняються законом.

Виклад основного матеріалу. Переконалим є бачення Ш. Хамроєва про те, що правове виховання має сприяти виробленню активної позиції особистості, готовності громадянина перетворити правові знання і переконання в конкретні позитивні дії, щоб у всьому житті переважали закон і порядок [8, 36].

За переконанням М. Цвік, В. Ткаченко, В. Петришин, внутрішня правова активність виявляється у цілковитій впевненості у необхідності застосування правових норм, у їх справедливості. Зовнішня правова активність особистості виявляється у її практичній діяльності щодо визначення законності [1, 342].

Ю. Разметаєва зазначає, що серед ознак правової активності у “вузькому” розумінні на окрему увагу потребує ініціативність суб’єктів права. Необхідність урахування цієї риси у понятті правової активності пов’язана: по-перше, з тим, що відповідна діяльність має відбуватися на основі власного рішення суб’єкта, заснованого на усвідомленні потреби в активній діяльності, а не нав’язаного ззовні; по-друге, з тим, що індивід готовий особисто розпочати відповідну діяльність

(наприклад, звернутися з позовом до суду) або брати участь у ній (наприклад, приєднатися до акції громадського протесту) [5, 253].

Більш того, індивід, який обирає активну правову позицію, повинен: володіти досить високим рівнем правосвідомості і правової культури, оскільки його активні дії у сфері права передбачають наявність відповідних правових знань; уміння та, можливо, навички використовувати правові норми; небайдуже ставлення до окремих виявів права, зокрема до прав людини; здатність до інтерпретації певної життєвої ситуації як правової.

По іншому, правова активність, з одного боку характеризується ознаками творчості, ініціативністю особистості, систематичністю здійснення діяльності, а з іншого – змістом і особливостями стану соціально-психологічних і правових властивостей і якостей особистості, що детермінують здійснення нею діяльності за означеними якістьми [3, 65].

Наступним елементом змісту правової активності є її об’єкти. Оскільки її основна мета полягає в перетворенні, регулюванні відносин між людьми, то ці відносини, включені в конкретний юридичний процес, і є її безпосереднім об’єктом. Але так як люди вступають у відносини один з одним з метою задоволення своїх потреб (кожна потреба предметна і конкретна), виділяються вторинні об’єкти правової активності. Ними можуть бути предмети, процеси і стан природного і соціального середовища, об’єктивної і суб’єктивної реальності, матеріальні та нематеріальні блага. Головне полягає в тому, що правова активність завжди є соціально корисною, тоді як правова діяльність може бути і позитивною, і негативною [3, 65].

Тобто правову активність особистості слід відрізнити від правомірної поведінки. Не будь-яку правомірну поведінку можна вважати виявом такої активності. До неї не відноситься ініціативне виконання особистістю своїх обов’язків. Така ініціатива є прямим службовим обов’язком, зокрема професійного юриста, і полягає в бездоганному служінні закону.

Найважливішим показником правової активності є особиста повсякденна участь людини в підтримці і збереженні правопорядку в країні.

Специфіка правової активності на етапі формування громадянського суспільства, як вказує Ю. Разметаєва, обумовлена відповідними об’єктивними та суб’єктивними чинниками. До об’єктивних можна віднести: відсутність налагоджених механізмів участі членів суспільства в управлінні державою; відсутність налагоджених

механізмів реалізації та захисту прав людини тощо. До суб'єктивних належать: відсутність звички до відповідної активної діяльності; недостатньо високий рівень необхідних правових знань та навичок зокрема, а також правосвідомості й правової культури в цілому; розшарування суспільства на групи за ціннісними орієнтаціями протилежного напрямку. Приміром, спрямованість однієї частини суспільства на перетворення його на громадянське, другої – на збереження існуючих соціальних відносин, третьої – на іншу модель суспільства тощо. Слід врахувати також і те, що окремі індивіди зорієнтовані на недовіру до відповідних змін, особливо у ситуації затяжного трансформаційного періоду [6, 69].

Правова активність особистості набуває свого змісту одночасно з формуванням певного рівня правосвідомості і правової вихованості, поваги до права і прав людини. Пасивне ставлення особистості до порушення і перешкоджання реалізації прав і свобод, відсутність виявів правової активності індивідів породжують необхідність державного регулювання тих сфер суспільних відносин, які потенційно належать до простору громадянського суспільства. Процес усвідомлення та прийняття індивідами активного типу поведінки має надзвичайну значущість для суспільства, що прямує до громадянського, тому залишається актуальним на сучасному етапі розвитку нашого суспільства. Разом з тим, як вказує Ю. Разметаєва, зменшення відповідного державного втручання повинно відбуватися поступово, з урахуванням ступеня розвитку соціальних відносин у певній сфері та реальної можливості впливу на останні з боку суспільних інституцій. Тобто, перш ніж вимагати від носіїв прав відповідної активної поведінки, має відбутися мінімально необхідне підвищення рівня правової вихованості, формування правових знань.

Настанова на активну поведінку не може бути отримана ззовні, вона формується у свідомості людини. Видається, що активна діяльність, яка здійснюється у правовому просторі, спрямована не просто на свідоме слідування правовим нормам і позитивне оцінювання таких норм, а саме на прагнення дотримання прав людини й утвердження їх ціннісного розуміння. У цьому сенсі за рахунок активної діяльності власники прав і свобод мають можливість самовиражатися, самоідентифікуватися у суспільних відносинах.

Не можна не погодитися з твердженням М. Смоленського про те, що відсутність юридичного стрижня (*homo juridicus*) у

правосвідомості людини визначає її пасивне ставлення до фактів попраання прав і свобод [7, 200]. Таке пасивне ставлення проявляється, зокрема, і у тому, що індивід не проти отримати належний захист порушеного права, але не має бажання особисто брати участь у цьому процесі. Разом з тим, самовідсторонення від захисту права не є характерним для громадянського суспільства, у якому особистість вирізняється готовністю до активних дій. При цьому підключення до процесу захисту права суспільних інституцій та державних структур, виступає результатом вибору носія права, а не умовою належного захисту останнього.

Як зазначає О. Петришин, чим пасивніше громадяни та громадські об'єднання, тим більшим має бути втручання з боку державної влади [4, 8]. Тому відсутність проявів правової активності індивідів породжує необхідність державного регулювання тих сфер суспільних відносин, які потенційно належать до простору громадянського суспільства. Разом з тим, зменшення відповідного державного втручання повинно відбуватися поступово, з урахуванням ступеню розвитку соціальних відносин у певній сфері, реальної можливості впливу на останні з боку суспільних інституцій тощо.

Інституції активного громадянського суспільства підкріплюються ідеями громадянського обов'язку, політичної відповідальності та патріотизму. Сформоване громадянське суспільство здатне захищати ці ідеали та цінності, тоді як громадянське суспільство, що перебуває в процесі становлення, лише прагне до них. У цьому контексті особливого значення набувають правова освіта та виховання, за допомогою яких правові цінності утверджуються у свідомості індивідів, а також формуються відповідні знання та вміння з реалізації прав людини. Потрібно зазначити, що для створення нематеріальної складової громадянського суспільства і, зокрема, підвищення правової активності індивідів, повинна враховуватися ціннісна сутність не лише правових явищ, а й морально-етичних, особистісних сторін суспільства. Саме духовна складова суспільства передбачає не просто орієнтацію на загальнолюдські цінності, але здатність використовувати такі цінності як основу суспільного життя, опору для конкретної особи. Видається, у цьому контексті неабиякого значення набуває притаманне членам громадянського суспільства усвідомлення себе власниками прав людини, рівними на цій підставі з іншими індивідами, сприйняття людини дійсною вищою соціальною цінністю. Слушним є твердження про те, що допомагаючи громадянам усвідомити свою

значущість, громадянське суспільство культивує психологію самоцінності громадян, виховує риси ініціативності, відповідальності, активності, сповненої свідомості власної гідності [9, 82]. Тому індивід, включений до простору громадянського суспільства, не схильний до відмови від активних дій з реалізації належних йому прав, заснованих на нерівноцінності сприйняття себе та тих індивідів, суспільних інституцій і державних органів, що протистоять йому у процесі реалізації права.

Правова активність індивідів на етапі формування громадянського суспільства залежить і від культурної особливості останнього, від менталітету людей, традицій та звичаїв тощо. Отже можуть скластися культурні, економічні, політичні протиріччя між концепцією прав і впровадженням їх у правову дійсність. Звідси випливає, що при створенні громадянського суспільства за певною моделлю, потрібно враховувати відмінності, що пов'язані з національно-культурним контекстом впровадження такої моделі у дійсність. Потрібно сказати, що правова активність індивіда в умовах формування громадянського суспільства пов'язана здебільшого саме з рівнем правосвідомості та правової культури, оскільки ні законодавче встановлення переліку і механізмів реалізації прав людини, ні створення відповідних структур для їх захисту (судів, наприклад), не гарантує використання цих механізмів носіями прав. Тому деякі автори надають переважного значення індивідуалістичному аспекту і вважають, що вихідним елементом в конструкції громадянського суспільства є особистість, а до складових цієї конструкції відносяться всі численні інститути, що сприяють реалізації інтересів особистості [6, 69]. Однак, видається, особистість, яка не включена у відповідну комунікацію, не може повною мірою бути основою громадянського суспільства, при відповідному ж включенні, рівної значущості набуває реалізація прав індивіда як самостійно, так і через суспільні інституції.

Слід зазначити, що при розгляді правової активності в умовах формування громадянського суспільства не можна обійти питання “зміни цінностей”, актуального для українського суспільства. Потрібно звернути увагу не тільки на можливі подвійні ціннісні орієнтації людей, а й на те, як часто за останні роки здійснювалася їх переоцінка, піддавалися сумніву переконання, і до яких розчарувань приводили невиправдані сподівання. Тому виникають питання щодо спроможності та строків дотримання прав людини на позиції цінностей в українському суспільстві, а також щодо прийнятності міжнародних

стандартів з прав людини у повному обсязі та можливого обмеження переліком адаптованих до реальності прав, що володіють якістю реальної досяжності.

Правова активність особистості характеризується і наявністю особливого результату діяльності, що може бути визначений як позитивний. Отже, ініціативна діяльність, що не досягає відповідного результату або досягає негативного (наприклад, порушення прав інших осіб), не може бути визнана власне правовою активністю. Остання, крім того, тісно пов'язана з правовою комунікацією суб'єктів, оскільки така активність виявляється у взаємодії з іншими індивідами, громадськими інституціями та державою.

Як убачається, правова активність особистості пов'язана передусім із реалізацією та захистом прав людини і виявляється на індивідуальному рівні (наприклад, ініціювання особою судового процесу із захисту порушеного права), на рівні громадських інституцій (наприклад, створення громадської організації або політичної партії), на загальносоціальному рівні (як участь у виборах та референдумах). Така активність може мати періодичний або постійний характер. Так, до першої належить діяльність індивіда з реалізації окремого права, а до другої – участь в управлінні громадським об'єднанням тощо.

Слід відзначити, що трансформація суспільства, яке прагне набути якості громадянського, має враховувати силу таких нематеріальних чинників суспільних перетворень, як правосвідомість, правова культура, зокрема правова активність. Правова активність особистості в умовах формування громадянського суспільства пов'язана здебільшого саме з розвитком правосвідомості та правової культури, оскільки ні законодавче встановлення переліку і механізмів реалізації прав людини, ні створення відповідних структур для їх захисту не гарантують використання цих механізмів власниками прав. При цьому виховання правової активності не слід провадити за рахунок нав'язування переважного типу поведінки і не можна очікувати швидкої зміни менталітету індивідів у бік сприйняття активної поведінки як нормального, звичного виду поведінки в цілому. Оскільки належна реалізація правових можливостей людини збігається з інтересами громадянського суспільства і правової держави, виховання правової активності має здійснюватися за рахунок дій як громадських інституцій (наприклад, просвітницька діяльність щодо реалізації прав людини), так і держави (наприклад, упровадження освітніх програм з вивчення таких прав).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування активної позиції студентів педагогічного коледжу є одним із завдань правового виховання, яке полягає в їх підготовці до активної реалізації прав і свобод, наданих правом, зокрема, до вміння користуватися правом, брати участь в управлінні державними і громадськими справами, в обговоренні і прийнятті законів, а не у формуванні пасивної законслухняної поведінки.

1. Загальна теорія держави і права : підручник / за ред. М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, О.В. Петришин. – Х.: Право, 2002. – 432 с.

2. Куціпак О.В. Правове життя та правова активність: співвідношення понять / О.В. Куціпак // Держава і право. – 2010. – Вип. 47. – С. 734 – 738.

3. Лаварсланова М.Г. Правове виховання як основа формування нормативного поведіння учасників в соціумі: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Лаварсланова Маржанат Гаджиевна. – Махачкала, 2010. – 172 с.

4. Петришин О.В. Громадянське суспільство: особливості формування концепції та становлення / О.В. Петришин // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред.

В.Я. Тацій. – Вип. 50.– Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 6 “ 13.

5. Разметаєва Ю.С. Правова активність особи як складова правової культури / Ю.С. Разметаєва // Вісник Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А.П. Гетьман та ін – Х.: Право, 2013. – № 3 (17). – С. 253 – 255.

6. Резник А. Личность и гражданское общество: опыт теоретического осмысления / А. Резник // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2002. – №3. – С. 68 – 79.

7. Смоленский М.Б. Правовая культура, личность и гражданское общество в России: формула взаимобусловленности / М.Б. Смоленский // Известия вузов. Правоведение. – 2003. – №1. – С. 197 – 204.

8. Хамроев Ш.С. Проблемы правового воспитания школьной молодежи в республике Таджикистан: дисс. ... канд. пед. наук: 12.00.01 / Хамроев Шухратджон Садирович. – Душанбе, 2003. – 183 с.

9. Цимбалюк М. Особистість як головна умова існування громадянського суспільства / М.Цимбалюк // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – №2. – С. 82 – 84.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2015

“Лиш праця світ таким, як є, створила”.

*Іван Франко
видатний український письменник,
громадський і політичний діяч*

“... Ледве побачивши світ ми занурюємося в океан звичаїв, оскільки вони являють собою первинну і наймогутнішу реальність, з якою ми зустрічаємось: вони і є наше оточення, соціальний світ, тобто суспільство в якому ми живемо. І ми бачимо світ людей та речей, бачимо Всесвіт крізь призму цього соціального світу – світу звичаїв”.

*Х. Ортега-і-Гасет
іспанський філософ*

